

Länsi-Suomen ympäristökeskus

Viite: lausuntopyyntönnö 27.4.2004, LSU-2004-R-20

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIOHJELMA, TEERINEVAN TURVETUOTANTOALUE

Lestijärven kunta on ottanut Teerinevan aiottuun turvetuotantoon yksimielisen ja selkeän kielteisen kannan valtuuston kokouksessa käydyssä keskustelussa 7.5.2004. Aiempien kokemusten perusteella on turhauttavaa todeta, että asia on jälleen nostettu esille valtio-omistaisen VAPOn toimesta. Lestijärven kunta toivoo, että paikallinen yksimielisyys asiassa ja jo yksiselitteisesti todetut haitat vaikuttaisivat YVAssa siten, että Teerinevan tuotantoon otosta luovuttaisiin lopullisesti eikä hanke menisi varsinaiseen lupakäsittelyyn saakka. Ratkaisu olisi kunnan näkökulmasta paras sekä ekologisesti, taloudellisesti että sosiaalisesti; Teerineva on riskialttein ja pahin mahdollinen tuotantoalue Lestijärven ja Lestijoen vesistöalueen tilaa ja suojelua ajatellen. Keski-Suomen, Pohjanmaan ja VAPOn laajassa turvetuotantokokonaisuudessa Teerinevan tuotantoon ottaminen on tarpeeton riski.

1. TEERINEVAN TAUSTA JA LESTIJÄRVEN VEDENLAATU

Turvetuotannon aiottu pääalue, Teerineva, sijoittuu Lestijärveen vettä tuovan päälaskujoen, Lehtosenjoen, varteen, sen molemmin puolin. Etäisyyttä Lestijärveen on noin 7 kilometriä. VAPO aloitti suon kunnostuksen tuotantoa varten 400 hehtaarin alalta vuonna 1979. Tuolloin turvetuotannolta ei vielä edellytetty vesilain mukaista lupaa. Alue ehdittiin ojitaa kokonaisuudessaan. Seuraavina keväinä 1980 ja 1981 Lehtosenjoki tulvi kaivettuihin kanaviin ja vesiensuojelurakenteisiin aiheuttaen rakenteiden murtumia ja suuret hetkelliset kiintoainepäästöt. Kevään 1981 tulva nousi myös Teerinevalle. Tällöin aiheutuneet haitat olivat niin suuria, että silloinen Kokkolan vesi- ja ympäristöpiiri ei katsonut toimintaa voitavan harjoittaa ilman vesioikeuden lupaa. VAPO teki hakemuksen, mutta veti sen pois käsittelystä ennen päätöksen antamista. Tuotantoa ei aloitettu.

Lestijärven kunta tiedusteli 1990 luvun alussa VAPOn suunnitelmia Teerinevan suhteen. Kunnan näkemyksen mukaan suo olisi tullut palauttaa luonnontilaiseksi tuolloin esillä olleiden Lehtosenjoen tulvasuojelunäkökohtien vuoksi. VAPOn vastaus oli, että Suomen valtio edellyttää VAPOn pitävän jonkinlaista varastoa tuotantokelpoisista soista mahdollista kriisiaikaista käyttöä varten ja että Teerineva olisi tuossa joukossa mukana.

Lestijärvi on laaja mutta matala Lestijoen vesistöalueen latvajärvi. Alun perin järvi on ollut vähäravinteinen ja kirkasvetinen. Muutosta huonompaan tapahtui jo 1970- ja -80 luvuilla lisääntyneen metsäojituksen myötä. Selkeä hyppäys rehevän järven ominaisuuksiin ja

runsashumuksiseen veden laatuun tapahtui kuitenkin vasta 80- ja 90-lukujen taitteessa, johon ajoittui myös Teerinevan kuntoonpanosta ja tulvavahingoista aiheutunut lisäkuormitus (Granberg 1983, liitteet 1a ja 1 b).

Lestijärnessä havaittiin tuolloin kauttaaltaan vahvoja sinileväkukintoja ja verkkokalastusta vaikeutti pyydysten voimakas limoittuminen. Lestijärven muikkukanta taantui selkeästi ja järvitaimenistutusten kannattavuus romahti.

Tapahtumien seurauksena Lestijärvelle ryhdyttiin laatimaan valtakunnan ensimmäistä vesiensuojelusuunnitelmaa, joka valmistui 1988 (Kokkolan vesi- ja ympäristöpiiri). Suunnitelman asettamaa tavoitetta veden laadulle on lähestytty sittemmin hitaasti ja joiltain osin, mm. ravinteisuuden suhteen, se on viime vuosina saavutettukin. Suunnitelman mukaisesti järven huolestuttavimpana ongelmana nähtiin tuolloin ojitusten ja perkausten aiheuttama kiintoaine- ja humuskuormitus ja siitä aiheutuvat seuraukset järven pohjasedimentille ja edelleen muun muassa muikkukannalle. Järven pohjan kevättalvinen happipitoisuuden taso on laskenut jatkuvasti 80-90 luvun taitteesta lähtien (liite 1b). Nykyisin pitoisuusminimi on laskenut I normaalitasosta 8 mg/l jo tasolle 1-2 mg/l. Syvänevesi (5 m) tarkoittaa pinta-alaltaan noin kolmannesta koko Lestijärven pinta-alasta. Mikäli kehitys jatkuu edelleen samankaltaisena ja pohjan happi kuluu jonakin vuonna loppuun, ovat ennustettavat seuraukset vakavia pohjaan varastoituneiden ravinteiden vapautuessa takaisin matalan veden kiertoon laajoilta pinta-aloilta.

Kiintoaine- ja humuskuormituksen seuraukset näkyvät Lestijärnessä pitkään, niiden hallittavuus on huono ja kuormituksen jälkikäteen korjaaminen on mahdotonta. 1970- ja 80 lukujen taitteen runsassateiset vuodet yhdistettynä ojituksiin sekä Teerinevan kuivatukseen ja äkillisiin lisäpäästöihin näkyvät pohjan tilassa vahvasti edelleen huolimatta nykyisestä vesiensuojelun tasosta valuma-alueella. Lestijärven kunnan käsitys on, että Teerinevan käyttöönotto on järven nykyisessä tilanteessa liian suuri riski hyväksyttäväksi. Keskiarvotilanteiden kuormituksen laskenta ei auta, mikäli toiminnasta aiheutuu äkillisiä lisäpäästöjä. Nämä taas tulevat sattumanvaraisesti, sateisuudesta riippuen, eivätkä ole kokemusten mukaan hallittavissa. Ja näitä sattumia tulee 40-50 vuoden kokonaistuotantoaikaan mahtumaan kaikella todennäköisyydellä kymmeniä.

2. HUOMAUTUKSET ESITETTYYN YVA:n RAKENTEeseen

2.1. Tarkasteltavat vaihtoehdot (arviointiohjelman kappaleet 3 ja 5)

YVA:ssa tulisi tarkastella erikseen alempana esitetyt kaksi aluetta (kohdat A ja B). Samoin tulisi yhdeksi vaihtoehdoksi ottaa näiden alueiden luonnontilaan palauttamisesta saatavat hyödyt. Tämä on tarpeen, kun huomioidaan Teerinevan aiempi tausta sekä Lestijärven vesiensuojelun tavoitteet ja nykyiset suunnitelmat. Ennen VAPOn ojituksia vallinneista luonnonolosuhteista on saatavissa runsaasti tietoa alueen asukkailta. Nykyistä ojitettua tilannetta ei voida katsoa "alkutilanteeksi" tai 0-vaihtoehdoksi tässä prosessissa.

Erikseen tulisi tarkastella myös vesiensuojelun erityistason toteutumisen mahdollisuus eri alueilla kohdan C mukaisesti.

A. Lehtosenjoen mahdollinen suurtulva-alue: Teerinevan palauttaminen luonnontilaan Lehtosenjoen tulvia varastoivaksi ja Lestijärven orgaanista kuormitusta ehkäiseväksi paisunta-altaaksi

Turvetuotannon sijoittaminen tulva-alueiden ulkopuolelle on perusedellytys turvetuotannon vesiensuojelumenetelmien onnistumiselle.

Teerineva on ollut alun perin vetinen ja laaja suoalue, jonne Lehtosenjoen tulvat ovat ajoittain ja paikoittain nousseet ainakin korkeuskäyrälle 159,00 N60 saakka. Silminnäkijöiden mukaan tulvavedet ovat joskus virranneet mm. joen länsipuoleisella alueella Mittametsän saarten väliköistä alempana sijaitsevalle Tuliniemenevalle ja sitä kautta takaisin Lehtosenjokea kohden. Itäpuoleinen suoalue on ollut hyvin laajalti tulvajärvenä. Alueella on siten ollut merkitystä mm. alempana sijaitsevan peltoviljelyn ja asutuksen suojaamisessa tulvilta sekä joen normaalin ekologisen puhdistautumissysteemin ylläpitäjänä. Lestijärven veden laadun tavoitteita, orgaanisen kuormituksen vähentämistä ja talviaikaisen happipitoisuuden laskun ehkäisemistä, ajatellen Teerinevan kaltaisesti sijoittuneet luontaiset tulva-suot olisivat erittäin tervetulleita ja tärkeitä. Tämä olisi linjassa myös nykyisen virtavesikunnostuksen valtakunnallisen suuntauksen kanssa (Suomen Ympäristökeskus 2004). Lestijärven kunta, metsähallitus ja Länsi-Suomen ympäristökeskus ovat yhteistyössä aloittaneet projektityöskentelyn, jossa Lestijärven valuma-alueelta etsitään tulvavesien viipymää lisääviä paisunta-alueita ja pintavalutusratkaisuja. Tarkoituksena on löytää luonnonmukaisia keinoja kiintoainekuormituksen ehkäisyyn ja valuntojen säätelyyn.

Koska aiottu tuotantoaika on alku- ja jälkivaiheineen erityisen pitkä, 40-50 vuotta, on suurtulvien esiintymistodennäköisyys tuotantoaikana jo suuri. Koska turvetuotannon selkeästi suurin kuormitusosuus ajoittuu tunnetusti ylivirtaamatilanteisiin ja erityisesti poikkeuksellisiin tilanteisiin (kuten vuonna 1981), tulisi luontainen suurtulva-alue tarkastella omana kokonaisuutenaan. Lestijärven kunnan mielestä tämän alueen tuotantoon otossa on sellaisia riskejä, joita ei ehdottomasti voida Lestijärven päälaskujen varrelle tai Lestijoen vesistöalueelle hyväksyä. Kunnan vahva näkemys on, että Teerinevan tulva-alue tulisi palauttaa luonnontilaan. Turvetuotantoa alueelle ei saa sijoittaa.

B. Paskolamminnevan Salmipurtoon laskeva osa-valuma-alue (liite 2)

Paskolamminnevan eteläpääty kuuluu Kivestön-Salmipuron valuma-alueeseen. Puro on yksi Pohjanmaan harvoista perkaamattomista ja luonnontilaisista puroista. Puron ja sen varren tulvakorpien merkitys on ollut ensiarvoinen, kun alue on aikoinaan liitetty Linjasalmennevan soidensuojelualueen kanssa Natura 2000 –ohjelmaan (Hautala ja Tuominen 1995). Nykyisellään luonnontilaista uomaa ympäröivät suojelualueet luonnontilaisine soineen ja vanhoine metsineen tekevät Salmipurosta erityisen arvokkaan eteläisen Suomen puoluonnon esimerkkikohteen. Puro on tärkeä osa Lestijoen kalastusalueen organisoimassa, koko Lestijoen vesistöalueen kattavassa Lestijoen meritaimenkannan hoito-ohjelmassa. Kanta on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (Rassi ym 2001). Ohjelman tavoitteena on erityisesti vahvistaa tammukoituvaa kannanosaa ja tässä suhteessa Salmipuron kokonaisuus on ollut yksi tärkeimmistä hoitokohteista (Hautala ja Hakala 2003).

Salmipuron kokonaisuus edustaa eteläisessä Suomessa sellaisia luontoarvoja, joiden vaarantaminen turvetuotannon valumavesillä ei ole hyväksyttävissä. Kyse on valtion alueen suojeluun uhraamien panosten arvostamisesta ja täysimääräisestä hyödyntämisestä ja tämän tulee näkyä myös valtio-omisteisen VAPOn toimintalinjassa.

Salmipuro on vesilain 1:17a §:n tarkoittama purouoma, jonka säilymistä luonnontilaisena ei saa vaarantaa turvetuotannon valumavesillä onnettomuusriskit huomioiden. Kohteen erityisarvot ja vastaavien kohteiden harvinaisuus huomioiden ei vaarantamiseen Lestijärven kunnan käsityksen mukaan voida myöntää 17a §:n mainitsemaa poikkeuslupaa.

Paskolamminnevan kapea kaakkoispääty sivuaa suurelta osin Linjasalmennevan Natura 2000 –aluetta. Alueen palauttaminen luonnontilaan antaisi kokonaisuudelle selkeästi suuremman lisäarvon kuin turvetuotannosta saatava hyöty haittatarkastelun jälkeen olisi.

C. VESIENSUOJELUN ERITYISTASON TOTEUTUMISMAHDOLLISUUS ERI ALUEILLA

YVA on rakenteeltaan pahasti vajavainen, mikäli mukana ei ole edes alustavaa suunnitelmaa eri vesiensuojelutekniikoiden käytännön toteutusmahdollisuuksista alueella.

Lestijoen vesistöalueella turvetuotannon vesiensuojelussa tulee toteuttaa erityistason ratkaisuja. Lestijärven kunnan käsityksen mukaan tämä merkitsee pintavalutusmenetelmää käytettäessä normaalimitoituksen ylittävää pintavalutuskentän pinta-alaa eli vähintään noin 6-10 %:ia kentälle kohdistuvasta valuma-alueesta. Kentän toimivuus ja siis vesiensuojelun lopullinen taso on kiinni kentän tasaisesta ja ympärivuotisesti toimivasta käytöstä. Ei ole ajateltavissa, että kenttä olisi käytössä vain tuotantoaikana, koska suurin osa kuormituksesta ajoittuu tutkimusten mukaan kevään, syksyn sekä roudattomien ja lauhkeiden talvien vallitessa myös talviajan ylivalumakausiin. Kunnan käsitys on, että ympärivuotinen tasainen valutuskentän käyttö toteutuu vain painovoimaisella pintavalutuksella, jossa ei sallita ohijuoksutuksia. Pumppauksen emme usko toimivan tuotantokauden ulkopuolella valvotusti ja talviaikainen veden vaihtelu pumppauksen seurauksena hyyttää kentän toimimattomaksi. Mahdollinen tuotantopinta-ala ja alue tulee tarkastella myös tältä osalta erikseen.

2.2. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI (arviointiohjelman kappale 6)

Vesistö- ja kalastovaikutusten arvioinnissa esitetään käytettäväksi tuotannon ominaiskuormituslaskelmia (normaalitilanteen keskiarvolukuja), joita verrataan kohdevesistön kokonaiskuormitukseen. Tämä menetelmä on yleisesti käytössä luvanhakuprosesseissa ja tulokseksi tyypillisesti saadaan, ettei vastaanottavan vesistön kokonaiskuormitus olennaisesti kasva. Tämä siis laskennallisesti. Ominaiskuormituslukemat eivät kuitenkaan sisällä poikkeuksellisten olosuhteiden tai onnettomuuksien aiheuttamia ainevirtaamia, joiden merkitys yksittäisenä päästönä saattaa nousta suuremmaksi kuin normaaliajan yhteiskuormitus. Muun muassa silloin, kun vastaanottavassa vesistössä kelluu turvebrikettejä (havainnot Perhonjoen vesistöalueelta), voidaan ominaiskuormitusluvut unohtaa.

Nykykaiseen arviointikäytäntöön kuuluu olennaisesti varovaisuuperiaate, jonka mukaan vaikutuksia tulee arvioida myös onnettomuusriskien varalta kuten kappaleessa 6.8 esitetään. Mittaustietoahan äkillisistä päästöistä ehditään harvoin saamaan.

Suhteellisesti arvioitu pienikin kuormituslisäys on merkittävää, kun puhutaan sietokyvyn rajoilla olevasta vesistöstä. Pohjana olevaan hajakuormitukseen kun ei lupaprosesseilla voida vaikuttaa.

Vaikutusalueeseen tulee sisällyttää myös Lestijoen yläosa. Tämä on perusteltua, koska Lestijärven veden laatu määrää Lestijoen luonnontilaisen yläosan (Niskankorpi-Sykäräisen Tornikoski) veden laadun (Jokela ja Saastamoinen 1988). Tämä osuus kuuluu pääosin Lestijoen yläosan ja Paukannevan Natura 2000 –alueeseen (FI1001005), joka siis niin muodoin tulee tarkastella muiden Natura -alueiden yhteydessä. Mikäli esimerkiksi entinen tai uusi kiintoainekuormitus aiheuttaa lopulta Lestijärven pohjan kevättalvisen hapettomuuden, näkyvät vaikutukset seuraavina vuosina selkeästi myös Lestijoen yläosan ekologiassa ja virkistyskäytössä.

3. MAAKUNTAKAAVA JA TURVETUOTANTO

Keski-Pohjanmaalla on vireillä yhtenä maakuntakaavoituksen osana erillisselvitys turvetuotannon sijoittumisesta (Sigma 2004). Lestijärven kunnan näkemys on, että Teerinevan tuleva kohtalo on syvästi periaatteellinen kannanotto turvetuotannon yleisestä sijoittumismahdollisuudesta suhteessa vesiensuojeluun sekä virkistys- ja luontoarvoihin. Mikäli Teerinevan kaltainen alue voidaan ottaa tuotantoon, jääkö jäljelle perusteita turvetuotannon rajoittamiselle muualla kuin virallisesti suojelluilla soilla? Ja mitä tarkoitusta varten turvetuotantoa tämän jälkeen enää käsiteltäisiin maakuntakaavan tasolla? Olisi erittäin aiheellista odottaa maakuntakaavan valmistumista ennen Teerinevan mahdollista lupakäsittelyä.

4. LESTIJÄRVEN ALUETALOUS EI TARVITSE TEERINEVAN TURVETUOTANTOA

Lestijärvi on arvostettu lomarakentamisen kohde. Tämä näkyy erona rantatonttien kalleudessa suhteessa lähialueen muihin järviin. Lestijärvellä tontin keskihinta on 30 000 euroa, kun se esimerkiksi Kivijärvellä ja Reisjärvellä on noin 20 000 euroa. Tontteja järven ympärillä on yhteensä noin 500 kappaletta, pääosin rakennettuina. Kyseessä on merkittävä omaisuusmassa, jonka arvo on läheisesti kytkeytynyt järven virkistyskäyttöön tilaan. Loma-asukkaiden ympärivuotinen viihtyvyys on pienen väestömäärän kunnalle ja sen kylien palvelurakenteille nyt ja tulevaisuudessa äärimmäisen tärkeää. Teerinevan tuotannolla on jo valmiiksi ja aiheesta erittäin paha kaiku alueen ihmisten keskuudessa. Kokemuspohjaan liittyvät mielikuvat ja tuntemukset ratkaisevat ihmisten käyttäytymistä. Pelkäämme, että Teerinevan käyttöönotto poistaa Lestijärveltä sen alueellisen erityisarvon, jonka varaan kunnan ja sen asukkaiden tulevaisuutta on osaksi voitu rakentaa.

Kun VAPO veti aikoinaan silloisen Teerinevan lupahakemuksensa pois, asiat jäivät jo aiheutettujen haittojen osalta auki. Kunnan käsitys on, että mikäli uusi lupahakemus alueelle tulee ajankohtaiseksi, tulisi samassa yhteydessä käsitellä myös aiempien haittojen korvaukset. Esitämme, että Länsi-Suomen ympäristökeskus tutkisi korvauserusteiden mahdollisuudet YVA:n vireillä olon aikana.

Lestijärvellä 27.5.2004

Ari Kinnunen
Kunnanjohtaja

Olavi Syri
Rakennustarkastaja

Lausunnossa käytetyt viitteet ja arviointiselostuksen materiaaliin lisättäväksi esitettävät lähteet:

Granberg, K. 1983: Lestijärven rehevöityminen. -Moniste, Jyväskylän ympäristöntutkimuskeskus.

Hautala, A. ja Hakala, E. 2003: Lestijoen meritaimenen elvyttäminen vesistömittakaavassa. – Suomen Kalastuslehti 5/2004

Hautala, A. ja Tuominen, A. 1996: Metsähallituksen eräiden luonnonsuojelualueiden Natura 2000 kartoitukset Lestijärvellä, Perhossa ja Halsualla. –Moniste, Metsähallitus, Hämeenlinna

Jokela, S. ja Saastamoinen, V-L. 1988: Lestijoen luonnontaloudellinen kehittämissuunnitelma: veden laatu & tutkimuksen tila ja tarpeet. –Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 83

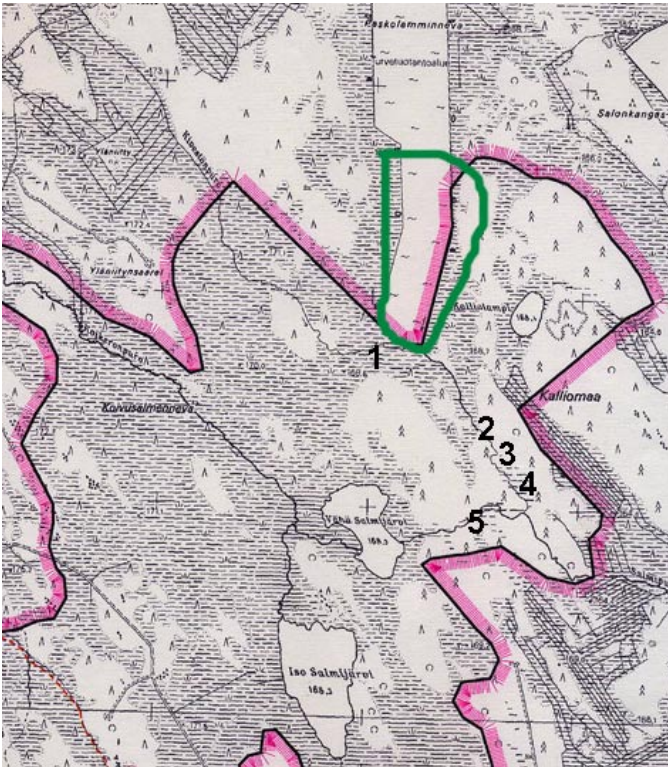
Kiiskilä, A. 1992: Lestijoen kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. –Moniste, Lestijoen kalastusalue.

Rassi, P. ym 2001 (toim): Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantaryhmä. s. 432, Ympäristöministeriön julkaisuja.

Sigma 2004: Turvetuotanto Keski-Pohjanmaan maakuntakaavassa, luonnos 1.2.2004. –selvitys, Sigma-konsultit, Kokkola.

Suomen Ympäristökeskus 2004: Luonnonmukaisuutta virtavesien hoitoon. –verkkojulkaisu, www.ymparisto.fi/vesivarojen_kaytto/Vesirakentaminen/Luonnonmukainen_vesirakentaminen

Tokola, P. & Jokela, S. 1998: Lestijärven vesiensuojelusuunnitelma. -Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja, no 125.

3.

4.

5.

Salmipuron luonnontilaista uoma Natura 2000-alueella. Karttaan on ympäröity erillistarkasteltavaksi esitettävä Paskolamminnevan alue vihreällä